

Ryszard Kruk

PROJEKT POMNIKA KAZIMIERZA PUŁASKIEGO W KRYNICY WEDŁUG WŁADYSŁAWA KLIMCZAKA (1878-1929)

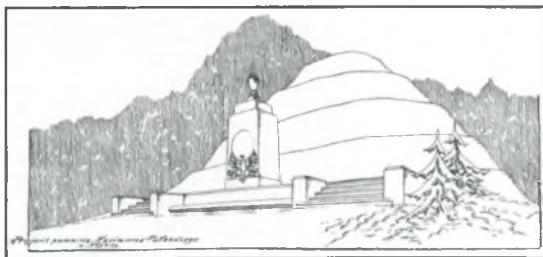
W „Almanachu Muszyny” 1999 opublikowałem tekst poświęcony heroicznemu trudowi dra Franciszka Kmiotowicza, uwieńczonemu powstaniem w Krynicy kopca i pomnika upamiętniającego postać Kazimierza Pułaskiego. Przypomnę: wielce zasłużony dla rozwoju Krynicy jej długoletni burmistrz, dr Franciszek Kmiotowicz, podjął pod koniec XIX wieku zamysł uczczenia w Krynicy pamięci Kazimierza Pułaskiego, także z racji jego związków z regionem (obozy konfederatów barskich w Muszynie i Izbach). Zadanie realizowane było w latach 1897 – 1929 i zakończyło się wielką patriotyczną uroczystością w dniu 25 sierpnia 1929 roku. Sprawą zajmował się – społecznym wysiłkiem – komitet obywatelski kierowany przez dra Kmiotowicza, z udziałem wybitnych obywateli Krynicy. W realizacji tego zadania dzielnie wspierali ojca synowie. Kopiec i pomnik, które powstały dzięki ofiarności społeczeństwa, jak i wkładowi osobistej saskiewki Kmiotowicza, były w okresie Polski zniewolonej, a potem i niepodległej, miejscem patriotycznych wydarzeń. Wołą komitetu, wyrażoną w marcu 1939 roku, przekazano kopiec i pomnik na własność państwu polskiemu. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku, w efekcie niedopełnienia swoich statutowych obowiązków przez Generalnego Konserwatora Zabytków w Polsce, obiekt trafił w prywatne ręce.

Wydawało mi się, że już nic nie będę w stanie dodać do tej historii. Byłem jednak w błędzie. Na aukcji Allegro udało mi się wylicytować miesięcznik „Architekt”, organ Związku Architektów Województwa Krakowskiego, zeszyt 3-4 z roku 1930. W zasadniczej części poświęcony jest on sylwetce inżyniera architekta Władysława Klimczaka, profesora Politechniki Lwowskiej. W dorobku autora, znanego między innymi ze zrealizowanego projektu Zakładu dla Umysłowo Chorych w Kobierzynie, a także projektów kościoła św. Rocha w Białymstoku i nowego gmachu Uniwersytetu we Lwowie, jest kilka znaczących prac dotyczących obiektów zlokalizowanych na terenie Krynicy. Wśród nich znalazłem także projekt pomnika Kazimierza Pułaskiego w Krynicy.

Jak opisałem we wspomnianym wyżej artykule w „Almanachu Muszyny”, opierając się na księdze protokołów Komitetu Budowy Pomnika Pułaskiego prowadzonej przez dra Franciszka Kmiotowicza, praca nad całym projektem przebiegała w trzech etapach. Etap pierwszy to usypanie kopca, co nastąpiło w okresie między 1897 a 1901 rokiem, etap drugi – wykonanie obelisku pomnika. Został on zrobiony przez firmę Braci Trembeckich z Krakowa na przełomie lat 1926/1927; podstawę pod obelisk wykonali z kamienia, pobranego z Wojnaczk, miejscowi majstrzy budowlani – Mikołaj Walencik i Stanisław Ciuła. I wreszcie etap trzeci – wykonanie odlewu orła, zrealizowane przez firmę Leona Dyrka z Krakowa w roku 1929. W księdze protokołów jako autor pomnika wymieniany

jest profesor Stanisław Wójcik z Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych z Krakowa.

Projekt pomnika Kazimierza Pułaskiego autorstwa Władysława Klimczaka, zaprezentowany we wspomnianym numerze pisma „Architekt”, w dwóch istotnych elementach różni się od wersji, w jakiej został on ostatecznie zrealizowany. W swoim projekcie Klimczak ułokował postument pomnika u podstawy kopca, a nie na jego szczycie, zaś sylwetkę orła umieścił w dolnej części postumentu, w formie płaskorzeźby, a nie na jego zwieńczeniu w formie rzeźby – odlewu.

Władysław Klimczak – projekt pomnika Pułaskiego
w Krynicy

Nazwisko Władysława Klimczaka ani raz nie pojawia się w składzie Komitetu, ani w treści protokołów. Profesor Klimczak zmarł w wieku 51 lat w dniu 17 III 1929 roku, na kilka miesięcy przed odsłonięciem pomnika, w kluczowym momencie prac Komitetu. Był kryniczanielem z pochodzenia i – jak już wspomniałem – autorem szeregu poważnych projektów architektonicznych zrealizowanych w Krynicy. Trudno dziś orzec, jakie względy zdecydowały, że dr Franciszek Kmiotowicz nie skorzystał z jego projektu.

„Kiosk” w Krynicy

Spacerując dzisiaj po Krynicy, często przechodzimy obok obiektów zaprojektowanych przez Władysława Klimczaka. Należą do nich: budynek łaźni mineralnych z charakterystycznym westybulum i perystylem, symboliczny dla Krynicy „Kiosk” przy wejściu na deptak od strony Muszyny, czy też most na Krynicyzance w okolicy kościoła. Ponadto w roku 1909 Klimczak zaprojektował kaplicę przedpogrzebową w Krynicy, natomiast tuż przed śmiercią przedłożył projekt przebudowy krynickiego kościoła. We wspomnieniu pośmiertnym profesor Waław Krzyżanowski napisał o nim: „Praca całego życia, opartą na rozwiązywaniu zagadnień wnętrza, materiału i techniki budowania, wyprzedził okres dzisiejszy i był jego pionierem”.

Pragnę zwrócić uwagę na fakt, że zarówno w wersji zrealizowanej pod kierunkiem dra Kmiotowicza, jak i zaprojektowanej przez profesora Klimczaka, kopiec

i pomnik stanowią całość. Podnoszące się czasami głosy, sugerujące przeniesienie pomnika z prywatnego obecnie terenu w inne miejsce, pozbawione są uzasadnienia, bowiem pomnik z kopcem stanowią jedność, jako elementy szerszego zamierzenia.

Kopiec jest jednym z nielicznych na terenie dawnego „państwa muszyńskiego” zabytkowych ziemnych obiektów kubaturowych, ukształtowanych ręką człowieka dla dobra ogólnego. Zaliczam do nich okopy konfederatów barskich w Muszynie i Izbach, pozostałości wałów otaczających Muszynę od strony południowej i kopiec Pułaskiego. Mamy tak niewiele śladów przeszłości – chrońmy je.

Pocztówka ca 1905 r.

Bibliografia:

Wacław Krzyżanowski, *Na przelomie. Z powodu działalności ś.p. arch. Władysława Klimczaka*, „Archiwum”, z. 3-4, Kraków 1930 r.

Kazimierz Przyboś, *Konfederacja barska w Sądeckiem*, „Almanach Muszyny” 1994 str. 21-26.

Kazimierz Przyboś, *Zagadka tzw. orderu konfederatów barskich K. Pułaskiego*, „Almanach Muszyny” 1995 str. 11-18.

Ryszard Kruk, *Kopiec Pułaskiego w Krynicy – dobrem Narodu*, „Almanach Muszyny” 1999, str. 108-120.

Stempel okolicznościowy – 1969 r.